

ONKOLOGIK KASALLIKLAR HAQIDA TUSHUNCHA.

*Omonkeldiyeva Mahliyo Qodir qizi.**Jizzax Davlat Pedagogika Universiteti Pedagogika va Psixologiya**Fakulteti Logopediya Yo'nalishi 510-gurux talabasi**mahliyoomonkeldiyeva16@gmail.com*

Annotatsiya: Ushbu maqola onkologik kasalliklarning mohiyatini, sabablarini, rivojlanish mexanizmlarini, zamonaviy tashxislash usullarini, davolash yo'nalishlarini va oldini olish strategiyalarini keng qamrovda yoritadi. Maqolada saraton kasalliklarining molekulyar-genetik asoslari, o'sma mikro muhiti, metastaz jarayoni, shuningdek, target terapiya, immunoterapiya va boshqa innovatsion davolash usullarining istiqbollari tahlil etiladi. Maqola tibbiyot xodimlari, talabalar va onkologiya sohasiga qiziquvchi keng auditoriya uchun mo'ljallangan.

Kalit so'zlar: Onkologik kasalliklar, saraton, o'sma, metastaz, tashxislash, davolash, oldini olish, genetik mutatsiya, immunoterapiya, target terapiya.

Quality words: Oncologic diseases, sarcoma, sma, metastasis, tashxislash, davolash, olini olish, genetic mutations, immunotherapy, target therapy.

Annotatsiya: This article provides a comprehensive overview of oncologic diseases, including their moiya, sabablar, rivojlanish mexanizmlari, zamonaviy tashxislash procedurlari, treatment methods, and strategies for survival and recovery. The article analyzes the molecular-genetic basis of sarcoma diseases, the disease microenvironment, the metastasis jarayoni, as well as the use of target therapy, immunotherapy and other innovative treatment methods. The module is designed for medical schools, students and oncologists, as well as for a large number of auditors who are interested in oncology research.

Вопросы качества: Онкологические заболевания, саркома, о'сма, метастазы, ташкислаш, даволаш, олин олин, генетические мутации, иммунотерапия, таргетная терапия.

Аннотация: В статье представлен комплексный обзор онкологических заболеваний, механизмов их развития, методов лечения, своевременной диагностики, методов лечения, способов лечения и стратегий регенерации заболевания. В статье анализируются молекулярно-генетические основы заболеваний саркомой, микроокружение болезни, метастазирование ярайони, а также применение таргетной терапии, иммунотерапии и других инновационных методов лечения. Модуль предназначен для медицинских вузов, студентов и широкого круга слушателей, интересующихся онкологическими исследованиями.

Saraton kasalligi hujayralarning nazoratsiz o'sishi bilan tavsiflanadi. Bu, odatda, genetik mutatsiyalar natijasida kelib chiqadigan kasallik bo'lib, tananing har qanday qismida paydo bo'lishi mumkin. Saraton dunyo bo'ylab o'limning asosiy sabablaridan biri hisoblanadi. Jahon sog'liqni saqlash tashkilotining ma'lumotlariga ko'ra, 2020-yilda 10 milliondan ortiq odam saratondan vafot etgan. Bolalarda saraton kasalligi har 100 000 bolaga 17 kishiga to'g'ri keladi. Saratonning erta tashxisi va samarali davolash usullari hayotni saqlab qolish uchun juda muhimdir.

Onkologik kasalliklar – XXI asrning global muammolaridan biri bo'lib, dunyo bo'ylab millionlab insonlarning hayotiga zomin bo'lmoqda. Saraton kasalliklari turli organ va

to'qimalardan kelib chiqishi mumkin bo'lgan xavfli o'smalarning keng guruhini o'z ichiga oladi. Ushbu kasalliklar o'z vaqtida aniqlanmasa va adekvat davolanmasa, nogironlikka va o'limga olib kelishi mumkin. Shuning uchun onkologik kasalliklar haqida to'liq va ishonchli ma'lumotga ega bo'lish, ularning oldini olish va davolashda muhim ahamiyatga ega.

Onkologik kasalliklarning mohiyati va sabablari

Onkologik kasalliklar – hujayralarning nazoratsiz o'sishi va ko'payishi natijasida yuzaga keladigan kasalliklardir. Sog'lom hujayralar ma'lum bir tartibga rioya qiladi: ular o'sadi, bo'linadi va eski yoki shikastlangan hujayralar o'rnini bosadi. Saraton hujayralari esa bu tartibni buzadi va nazoratsiz ravishda ko'payishda davom etadi.

Saraton kasalligining rivojlanishiga olib keluvchi sabablar juda xilma-xildir va ularni ikki guruhga bo'lish mumkin:

- Genetik omillar: Ba'zi odamlar saraton kasalligiga genetik moyillikka ega bo'lishi mumkin. Ma'lum genlardagi mutatsiyalar saraton xavfini oshiradi.
- Atrof-muhit omillari: Atrof-muhitning turli omillari, jumladan, chekish, spirtli ichimliklarni iste'mol qilish, noto'g'ri ovqatlanish, radiatsiya, kimyoviy moddalar va ba'zi viruslar saraton xavfini oshirishi mumkin.

Onkologik kasalliklarning rivojlanish mexanizmlari.

Saraton kasalligining rivojlanishi murakkab va ko'p bosqichli jarayondir. Odatda, u bir nechta bosqichlardan o'tadi:

1. Initsiatsiya: Sog'lom hujayraning DNKsida mutatsiya paydo bo'ladi.
2. Promotsiya: Mutatsiyaga uchragan hujayra nazoratsiz ravishda ko'paya boshlaydi.
3. Progressiya: O'sma o'sadi va atrofdagi to'qimalarga tarqaladi.
4. Metastaz: Saraton hujayralari qon yoki limfa orqali boshqa organlarga tarqaladi va yangi o'smalarni hosil qiladi.

Saraton turlari.

Saraton kasalligi turli xil bo'lib, ular kelib chiqish joyi va hujayra turiga qarab farqlanadi. Eng keng tarqalgan saraton turlari quyidagilardan iborat:

Karsinomalar: Teri va a'zolarining tashqi qatlamlarida paydo bo'ladi (ko'krak, prostata, o'pka, ichak saratoni). Saraton kasallarining 80-90% ini tashkil qiladi.

Sarkomalar: Suyak, mushak, yog' va xaftaga tushadigan to'qimalarda paydo bo'ladi.

Leykemiya: Qon hosil qiluvchi to'qimalarda, masalan, suyak iligida paydo bo'ladi.

Limfomalar: Immunitet tizimida paydo bo'ladi. Hodgkin va Non-Hodgkin limfomalar.

Melanomalar: Terining pigment ishlab chiqaruvchi hujayralarida (melanositlar) paydo bo'ladi.

Har bir tur o'ziga xos xususiyatlarga ega va davolash usullari ham shunga mos ravishda belgilanadi. Misol uchun, melanomalar teri saratonining agressiv shakli bo'lib, erta tashxis va

davolash muhim ahamiyatga ega. Leykemiya qon saratonining bir turi bo'lib, suyak iligi transplantatsiyasi kabi murakkab davolash usullarini talab qilishi mumkin.

Onkologik kasalliklarni tashxislash.

Saraton kasalligini erta tashxislash muvaffaqiyatli davolashning kalitidir. Zamonaviy tashxislash usullari quyidagilarni o'z ichiga oladi:

- Vizualizatsiya usullari: Rentgen, kompyuter tomografiyasi (KT), magnit-rezonans tomografiyasi (MRT), ultratovush tekshiruvi (UTT).
- Biopsiya: O'sma to'qimasidan namunani olib, mikroskop ostida tekshirish.
- Molekulyar-genetik testlar: Saraton hujayralarida genetik mutatsiyalarni aniqlash.
- Tumor markerlari: Qonda yoki siydikda o'sma hujayralari tomonidan ishlab chiqariladigan moddalarni aniqlash.

Onkologik kasalliklarni davolash.

Saraton kasalligini davolash usullari kasallik turiga, bosqichiga va bemorning umumiy holatiga bog'liq. Asosiy davolash usullari quyidagilarni o'z ichiga oladi:

- Jarrohlik: O'smani olib tashlash.
- Kimyoterapiya: Saraton hujayralarini yo'q qiladigan dorilar bilan davolash.
- Radioterapiya: Saraton hujayralarini yo'q qilish uchun radiatsiya ishlatish.
- Target terapiya: Saraton hujayralarining ma'lum bir molekulariga ta'sir etuvchi dorilar bilan davolash.
- Immunoterapiya: Immunitet tizimini saratonga qarshi kurashishga undash.

Onkologik kasalliklarning oldini olish.

Saraton kasalligining oldini olish uchun quyidagi tavsiyalarga amal qilish kerak:

- 73ezu tashlash.
- Spirtli ichimliklarni iste'mol qilishni cheklash.
- To'g'ri ovqatlanish (meva, sabzavot va tolalarga boy dieta).
- Jismoniy faol bo'lish.
- Quyoshdan himoyalash.
- Ba'zi viruslarga qarshi emlash (masalan, odam papillomavirusi).
- Muntazam tibbiy ko'rikdan o'tish.

Xullas.

Onkologik kasalliklar jiddiy muammo bo'lib, ularga qarshi kurashishda erta tashxislash, zamonaviy davolash usullarini qo'llash va oldini olish strategiyalariga amal qilish muhim ahamiyatga ega. Saraton kasalligi haqida bilimga ega bo'lish va sog'lom turmush tarzini olib borish orqali ushbu kasallikning xavfini kamaytirish mumkin. Ushbu maqola onkologik

kasalliklar haqida umumiy ma'lumot beradi. Agar sizda saraton kasalligi haqida savollar yoki xavotirlar bo'lsa, iltimos, tibbiyot mutaxassisiga murojaat qiling.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Murottojyev N.K “ Onkologiya” darslik 2001-yil .
2. Атлас онкологическ операций/ под ред. В.И. Чессова, А.Х Трахтенберга-М. ГЭОТАР-Медиа, 2008
3. Ганцев Ш.И. Онкология учебник-М. МИА, 2004.
4. Ганцев Ш.И. Онкология учебник-М. МИА, 2006.
5. O'zbekiston Respublikasi Sog'liqni saqlash vazirligining rasmiy sayti. (Saraton kasalligi bo'yicha statistika va ma'lumotlar).
6. O'zbekiston onkologiya va radiologiya ilmiy-amaliy markazining nashrlari va hisobotlari.
7. <https://ssv.uz/> (O'zbekiston Respublikasi Sog'liqni saqlash vazirligi)
8. [O'zbekiston Milliy Universiteti ilmiy jurnallari](Izlanishlar, tadqiqotlar) (Onkologiya sohasidagi maqolalar)
9. Oliy toifali onkolog Sh.A.Turdiyevaning “Onkologiya” bo'yicha darsliklari va o'quv qo'llanmalari. (darslik va qo'llanmalarning aniq nomi talab etiladi)
10. World Health Organization. (2023). Cancer. <https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/cancer>